

ВІДГУК

офіційного опонента д.мед.н., доцента Миронюк І.С. на дисертаційну роботу Гороха В.В. „ Медико-соціальне обґрунтування оптимізації моделі медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина

Актуальність теми дисертації. Тема дисертаційного дослідження є актуальною. Актуальність теми дослідження визначається впливом хвороб крові та кровотворних органів на медико-демографічну ситуацію. Зростання рівня захворюваності населення на хвороби крові та кровотворних органів в Україні відмічалось після аварії на ЧАЕС. Деякі вчені вказують на високий рівень захворюваності населення на хвороби крові та кровотворних органів на територіях з розвиненою промисловістю, що зумовлено незадовільною якістю навколишнього середовища при цьому комплексних досліджень щодо епідеміології хвороб крові та кровотворних органів на території сільськогосподарських регіонів в Україні за останній час не проводилося.

Актуальність та доцільність виконання даної роботи з оптимізації моделі медичної допомоги хворим на хвороби крові та кровотворних органів на регіональному рівні підкріплюється реформуванням системи охорони здоров'я, в тому числі її структурною перебудовою та запровадженням гарантованого державою безоплатного обсягу медичної допомоги. При цьому необхідно зазначити, що ВООЗ наголошує на тому, що системи охорони здоров'я мають забезпечувати потреби населення в доступній та якісній медичній допомозі з їх захистом від знебожіння в разі хвороби та необхідність прийняття науково обґрунтованих рішень в процесі реформування систем охорони здоров'я.

В таких умовах наукове обґрунтування оптимізації моделі медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону при хворобах крові та кровотворних органах є актуальним для практичної системи охорони здоров'я.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи Сумського державного університету: «Наукове обґрунтування розробки системи

громадського здоров'я та моделі управління якістю медичної допомоги на регіональному рівні», № державної реєстрації 0119U103418, термін виконання – 2019-2024 р.р., яка виконувалася в Сумському державному університеті. Дисертант є виконавцем фрагментів НДР.

Мета роботи: науково обґрунтувати концептуальні підходи до оптимізації організаційно-методичних технологій та розробити оптимізовану модель медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги.

Мета повністю відповідає темі дисертації, а чітко визначені **завдання** направлені на досягнення поставленої мети.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в Україні:

- системно представлено проблеми надання медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарської області з хворобами крові та кровотворних органів та шляхи їх вирішення з досягненням позитивних медичних, соціальних та економічних результатів —на сучасному етапі реформування системи охорони здоров'я в країні;

- встановлено рівень готовності лікарів загальної практики - сімейних лікарів до медичного забезпечення хворих на хвороби крові та кровотворних органів та умови проведення ними вказаної роботи;

- науково обґрунтовано та розроблено оптимізовану модель медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги, а також оцінено її ефективність.

Набули подальшого розвитку дані про епідеміологію хвороб крові та кровотворних органів дорослого населення сільськогосподарської області на сучасному етапі розвитку суспільства.

Удосконалено існуючі підходи до управління медичною допомогою населенню за окремою спеціальністю на рівні сільськогосподарського регіону в

умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини в частині оптимізації медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарської області з хворобами крові та кровотворних органів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні стратегії та тактики розвитку гематологічної медичної допомоги на рівні великої сільськогосподарської області в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги.

Впровадження результатів дослідження в практику проводилося на етапах його виконання на галузевому та регіональному рівнях.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дослідженні використані сучасні методи: системного аналізу, бібліосемантичний, соціологічний, медико-статистичний, метод концептуального моделювання та експертних оцінок, організаційного експерименту.

Дослідження виконано на достатньому за обсягом репрезентативному первинному матеріалі, що підтверджено відповідними розрахунками.

Дисертантом вивчено і проаналізовано 155 наукових джерел, з яких іншомовних – 48.

Інформаційну базу епідеміологічного дослідження склали звітні статистичні форми: ф. № 12/о «Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають у районі обслуговування лікувально-профілактичного закладу» (60 од.), ф. № 14 «Звіт про причини інвалідності, показання до медичної, професійної і соціальної реабілітації» (72 од.), РН-3 «Середньорічна чисельність населення за статтю і віком» (78 од.), РН-5М «Середньорічна чисельність населення окремих вікових груп за статтю і віком» (78 од.), ф. № 17/о «Звіт про медичні кадри» (15 од.), ф. № 20/о «Звіт лікувально-профілактичного закладу» (60 од.), ф. № 47-здоров «Звіт про мережу і діяльність медичних закладів» (3 од.), статистичні довідники

інформаційно-аналітичного центру Департаменту охорони здоров'я Сумської ОДА за період 2014-2018 рр.

Інформаційну базу соціологічного дослідження склали анкети опитування: 400 пацієнтів стаціонарних відділень, 400 лікарів ЗП-СЛ та 200 хворих на хвороби крові та кровотворних органів.

При оцінці результатів дослідження широко використовувався метод експертних оцінок. Експертами виступали крім дисертанта лікарі-спеціалісти вищої та першої кваліфікаційної категорії.

З метою визначення прийнятності запропонованої системи була проведена її експертна оцінка з залученням 25 незалежних експертів: 8 організаторів охорони здоров'я, 6 сімейних лікарів, 3 лікаря-гематолога, 6 науковців (3 доктора медичних наук і 3 кандидата медичних наук) та 2 пацієнти.

Усі наукові положення, висновки і рекомендації достатньо обґрунтовані, ілюстровані рисунками та таблицями, підтверджені адекватними статистичними розрахунками. Статистична обробка даних, отриманих в ході роботи, проводилась з використанням комп'ютерної програм Statistica 6.0 та MS Excel.

Обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням в практичній охороні здоров'я та у навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

Достовірність наукових результатів, отриманих автором у результаті дослідження і викладених у матеріалах роботи, підтверджено актом перевірки первинних матеріалів дисертації та актами впровадження окремих дисертаційних розробок у практику та навчальний процес.

Результати роботи задокументовані, цифрові дані оброблені адекватними статистичними методами. Дисертаційна робота має чітку логістику, кожний етап дослідження має свою мету та висновки, які стають підґрунтям для наступного етапу.

Дисертація відповідає профілю спеціалізованої вченої ради.

Характеристика розділів, оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

Дисертація є завершеною науковою роботою. Рукопис має класичну структуру, що відповідає вимогам ДАК України. Дисертацію викладено на 211 сторінках друкованого тексту в тому числі 136 сторінок власного тексту. Робота складається із вступу, аналітичного огляду наукової літератури, програми дослідження, 4 розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій. Робота ілюстрована 52 таблицями, 6 рисунками, має 9 додатків.

У роботі достатньо повно проаналізовано наукову літературу: усього 155 наукових джерел, у тому числі 48 іноземних авторів.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його мету, об'єкт та предмет, сформульовано завдання, охарактеризовано методи дослідження, розкрито суть наукової новизни дослідження, теоретичне та практичне значення здобутих результатів і їх впровадження, зазначено особистий внесок автора та висвітлено дані щодо апробації результатів дисертаційної роботи.

У **першому** розділі проведено бібліосемантичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з досліджуваної теми, в якому розкривається об'єкт та предмет дослідження. Результати аналізу виявили наявність невирішених питань щодо забезпечення медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів на сучасному етапі реформування системи охорони здоров'я. Це визначило актуальність дослідження та дозволило обрати напрям дослідження, сформулювати його мету та завдання.

У **другому** розділі детально висвітлено програму дослідження, дизайн окремих його етапів та методологічний апарат.

В розділі показано, що досягнення мети дослідження потребувало спеціальної програми, яка передбачала реалізацію протягом шести організаційних етапів з використанням адекватних методів соціальної медицини, на кожному з яких виконувались взаємопов'язані завдання, що дало можливість отримати достатньо повну інформацію для оцінки об'єкту дослідження.

Така багаторівнева структуризація етапів дослідження забезпечувала системність та послідовність виконання поставлених завдань, оскільки результати, отримані на кожному попередньому етапі, логічно ставали основою не тільки для наступних етапів, а й для узагальнення отриманих даних та наукового обґрунтування оптимізованої моделі медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги, що забезпечило досягнення мети дослідження.

Автором детально представлено методологію виконання та інформаційну базу кожного організаційного етапу дослідження.

В цілому розроблена програма, обраний методичний інструментарій і обсяги дослідження з використання сучасних методів статистичної обробки отриманих результатів забезпечили вирішення поставлених завдань, отримання достовірних результатів, які стали основою для обґрунтування оптимізованої моделі медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження гарантованого державою обсягу медичної допомоги.

У **третьому** розділі «Характеристика епідеміології хвороб крові та кровотворних органів у дорослого населення Сумської області» наведені отримані в ході дослідження результати, які вказують на те, що епідемічна ситуація в Сумській області відносно хвороб крові та кровотворних органів характеризується зменшенням показника захворюваності дорослого населення за період з 2014 по 2018 рік на 27,5% з 226,8 до 164,37 та зменшенням показника захворюваності населення працездатного віку на 25,5%, який в 2018 році склав 188,72 на 100 тис. населення працездатного віку при підвищенні показника поширеності хвороб крові та кровотворних органів серед дорослого населення на 7,8% з показником 1366,25 на 100 тис. дорослого населення та на 5,2% населення працездатного віку із його значенням 1335,00 на 100 тис. населення працездатного віку, що вказує на процес «хронізації» хвороб крові та кровотворних органів у дорослого населення.

Дисертант показує, що в структурі захворюваності населення на хвороби крові та кровотворних органів 86,9% займають анемії, які в структурі поширеності вказаних хвороб займають 89%. Показник первинного виходу на інвалідність дорослого населення внаслідок хвороб крові та кровотворних органів зріс з 0,03 до 0,1, а населення працездатного віку з 0,05 до 0,1 при цьому показник смертності дорослого населення внаслідок хвороб крові та кровотворних органів в розрахунку на 100 тис. дорослого населення коливався в межах 0,41-0,95, а населення працездатного віку в межах 0,15-0,61.

У четвертому розділі дисертації «Аналіз організації спеціалізованої та високо спеціалізованої медичної допомоги хворим на хвороби крові та кровотворних органів в Сумській області» показано, що гематологічну спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну допомогу населенню надають 2 штатних лікаря-гематолога, при цьому в ЗОЗ 16 (84,2%) адміністративних територій області із числа лікарів-терапевтів затверджені позаштатні лікарів-гематологи, із яких атестовано за спеціальністю «Гематологія» 2 (12,5%). Із загальної кількості лікарів, які надають медичну допомогу населенню при хворобах крові та кровотворних органів навчалися на циклі тематичного удосконалення 18,0% лікарів загальної практики - сімейних лікарів, 12,2% лікарів-хірургів, 8,8% лікарів акушерів-гінекологів, 6,6% лікарів-терапевтів. Дисертантом показано, що ЗОЗ спеціалізованої медичної допомоги недостатньо забезпечені функціональними (інструментальними) дослідженнями: ФБС - 15,8%, ФКС - 36,8%, КТ - 15,8%, МРТ та імуногістохімічні дослідження не проводяться. Кількість наданих штатними лікарями-гематологами консультацій має тенденцію до скорочення: 1,12 рази, на 1783 консультації, під диспансерний нагляд взято 20,0% хворих. Із загальної кількості хворих із вперше в житті в 2018 році встановленим діагнозом оглянуті лікарем гематологом штатним 32,7% та лікарем-гематологом позаштатним - 38,5%. Відмічається низька професійна активність лікарів-гематологів позаштатних: 43,8% із них консультували менше ніж одного хворого на місяць. Відображені в розділі результати дослідження вказують на те, що стаціонарна спеціалізована допомога хворим на хвороби крові та кровотворних органів надається у відділеннях терапевтичного, хірургічного та

гінекологічного профілю. Показник обстеження хворих на хвороби крові та кровотворних органів відповідно стандарту становить 78,2% з коливаннями в межах адміністративних територій від 33,3% до 90,8% (різниця становить 2,73 разу). 71,1% госпіталізованих з хворобами крові та кровотворних органів до закладів охорони здоров'я спеціалізованої медичної допомоги отримують лікування відповідно до клінічних протоколів. В розрізі адміністративних територій області, показник відрізняється в 2,71 раз: від 33,3% до 90,5%. Дисертантом встановлено та відображено в розділі, що високоспеціалізована гематологічна допомога дорослому населенню Сумської області надається на базі обласної клінічної лікарні, де функціонує амбулаторний консультативний кабінет, стаціонарне відділення на 33 ліжка (рівень забезпеченості 0,35 на 10 тис дорослого населення) з достатньою діагностичною базою. За період дослідження кількість амбулаторно консультованих хворих зберігається на одному рівні. В 2018 році були консультовані 3185 (48,0%) пацієнтів, які проживають в містах та 1250 (26,9%) в сільській місцевості і 2195 (33,1%), які отримували лікування в ЗОЗ області. Повністю підготовленими до консультації були 91,9% пацієнтів, які скеровані лікарями-гематологами штатними та повністю не підготовленими 36,2% із числа тих, що скерованими лікарями-гематологами позаштатними і 60,3% - скеровані лікарями-спеціалістами. Встановлено тенденцію до збільшення кількості стаціонарно пролікованих хворих та високий рівень використання госпітальних ліжок (354,6 днів на рік), при тенденції до зменшення показників середнього перебування пацієнтів на ліжку (12,6 дня) та госпітальної летальності (0,32%).

У п'ятому розділі «Стан розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної лікарської практики - сімейної медицини в Сумській області та рівень її готовності до надання медичної допомоги хворим на хвороби крові та кровотворних органів» показано, що при пріоритетному розвитку ПМСД на засадах загальної лікарської практики - сімейної медицини, який полягає в юридичному розмежуванні закладів первинної та спеціалізованої медичної допомоги, забезпеченні ЛЗП-СЛ на рівні 4,2 на 10 тис. населення та закріплення права за ними визначати медичний маршрут пацієнта встановлено недостатній рівень їх

теоретичних знань ($14,52 \pm 1,8\%$) та практичної підготовки ($6,37 \pm 1,2\%$) до надання медичної допомоги при хворобах крові та кровотворних органів і недостатню можливість скерувати пацієнтів на обстеження та консультації пацієнтів: $5,15 \pm 1,1\%$ - призначити загальне клінічне дослідження, $2,21 \pm 0,7\%$ - призначити біохімічне дослідження, $1,72 \pm 0,7\%$ - призначити ультразвукове дослідження, $6,13 \pm 1,2\%$ - скерувати на консультацію до лікаря-гематолога. При цьому $2,0 \pm 0,7\%$ опитаних хворих на хвороби крові та кровотворних органів вважають ПМСД недоступною та $13,0 \pm 1,7\%$ малодоступною територіально, а $19,5 \pm 2,0\%$ недоступною та $23,5 \pm 2,1\%$ - малодоступною економічно, $32,0 \pm 2,3\%$ респондентів вказали на низьку якість первинної медико-санітарної допомоги.

У шостому розділі «Обґрунтування та характеристика організаційно-методичних технологій оптимізації медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів» представлено наукове обґрунтування оптимізованої моделі гематологічної медичної допомоги на рівні сільськогосподарської області в умовах реформування системи охорони здоров'я в Україні, яке проводилось в рамках існуючої медико-демографічної та соціально-економічної ситуації з урахуванням в перспективі позитивних змін.

Стратегічним напрямком обґрунтованої та розробленої оптимізованої моделі стало підвищення якості, ефективності та доступності медичної допомоги населенню при захворюваннях крові та кровотворних органів через реалізацію заходів управлінського та організаційного характеру, а тактичним напрямком стала структуризація гематологічної медичної допомоги за етапами і рівнями її надання: первинним, спеціалізованим та високоспеціалізованим з розробкою механізмів професійних зв'язків між ними.

Необхідно зазначити, що в структурному плані інноваційним є створення на базі лікарні інтенсивного лікування гематологічного діагностично-консультативного кабінету (один на госпітальний округ) та стаціонарного спеціалізованого гематологічного відділення ($0,27$ ліжок на 10 тис населення) та формування на базі обласної клінічної лікарні обласного високоспеціалізованого 21 гематологічного

центру з визначеними консультативними, діагностичними, лікувальними, організаційними та методичними функціями з включенням до системи первинної ланки надання медичної допомоги сімейних лікарів, які являються основним медичним працівником по забезпеченню динамічного нагляду за хворими із хворобами крові та кровотворних органів. Фінансування медичної допомоги пацієнтам з хворобами крові та кровотворних органів має відбуватися в рамках укладених договорів між ЗОЗ та НСЗ України.

Позитивним є те, що структурну основу оптимізованої моделі надання медичної допомоги хворим на хвороби крові та кровотворних органів складають наявні ресурси діючої системи охорони здоров'я. При цьому запропонована модель забезпечує концентрацію ресурсів, що і визначає її економічну ефективність.

В ході виконання дисертаційної роботи проводився організаційний експеримент по впровадженню окремих запропонованих інновацій, який підтвердив їх медичну та соціальну ефективність.

Запропонована система отримала позитивну оцінку експертами, що дало можливість рекомендувати її для впровадження в систему охорони здоров'я країни на рівні сільськогосподарських регіонів.

Висновки та практичні рекомендації є логічним завершенням проведених досліджень, відображають їх суть і є достатньо обґрунтованими.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових і фахових виданнях. Основні наукові положення та висновки, що сформульовані у дисертації, знайшли відображення у 12 наукових праць, з яких 5 - у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, в тому числі 1- у виданнях іноземних держав, 2 одноосібні, 5 публікацій - у матеріалах з'їздів, конференцій, форумів та в інших виданнях, 1 методичних рекомендаціях.

Автореферат за змістом повністю відповідає основним положенням дисертації.

Ознак плагіату під час опоненції роботи не виявлено.

Оцінюючи загалом роботу позитивно, слід звернути увагу здобувача на деякі дискусійні питання:

1. Поясніть різницю в показниках захворюваності населення на різних адміністративних територіях області, яка становить більше 5 разів.

2. Як головний експерт Департаменту охорони здоров'я за спеціальністю «Гематологія», яким шляхом Ви плануєте залучити сімейних лікарів до надання медичної допомоги пацієнтам із хворобами крові та кровотворних органів?

3. Які заходи управлінського і організаційного характеру необхідно провести в області для створення спеціалізованих гематологічних відділень?

Вказані зауваження і запитання не мають принципового характеру та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Гороха В.В. на тему: «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації моделі медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів», яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук є завершеним, комплексним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення актуальної наукової і прикладної задачі – підвищення рівня доступності та ефективності медичної допомоги населенню сільськогосподарського регіону із хворобами крові та кровотворних органів шляхом обґрунтування та розробки оптимізованої функціонально-організаційної моделі медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів в умовах реформування галузі охорони здоров'я та впровадження програми державних гарантій медичної допомоги.

За загальним обсягом досліджень, методологічним рівнем їх виконання, науковою новизною, практичним і теоретичним значенням одержаних результатів, результатами їх впровадження дисертаційне дослідження Гороха В.В. на тему: «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації моделі медичної допомоги дорослому населенню сільськогосподарського регіону з хворобами крові та кровотворних органів», відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт

на здобуття наукового ступеня кандидата наук пп. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 та від 19.08.2015 р. № 656, а її автор – Горох В.В. заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина.

Офіційний опонент:

декан факультету здоров'я

та фізичного виховання

ДВНЗ «УжНУ» МОН України

д.мед.н., доцент

І.С.Миронюк

